

Úvod do pedagogiky a psychologie

9. Žák ve škole. Charakteristika žáků (gender, sociální status,...)

PODZIMNÍ SEMESTR 2019

Co se mi vybaví, když se řekne „současní žáci“

Co se Vám vybaví, když se řekne "současní žáci"?

Type your answer here...

Submit

20 characters remaining

your answer here...

Submit

characters remaining

někteří jsou i pilní nedostatek respektu drží, nemají respekt závislost na mobilu
 budoucnost velké sebevědomí vliv prostředí sprostá slova, sebev amarchobolomanií různorodí
 stejní jako my dřív nezájem o známky spojení internetem co z nich bude...
 bez motivace mimo realitu často unavení vyzna ocpuřili egoologové
 nová modře je čas na změnu hodně individuální memes **drží** rozmazlení
 zámky = youtube **bez respektu** lenost demotivování
 nová generace **šikana nepozorní** budoucí neomocnění nepychování slabšími lhotejnost
 nedisciplovanost závislí na mobilech mediální svět lhotejní

mediálně nevědomí nepozornost... široké možnosti příležitost bez discipliny jsou nesoustředěnost velká svoboda neakutní rozmanit
 tubalka rasa **využití moderní tech** netuční k učitelům **budoucnost** upadející morálka
 příliš předsudků alkoholici **děti nezájem my drzost** hříře vychování (Helta národa
 benevolentní výchova méně zodovky **nevychovanost** podceňování technologie
budoucnost národa egoisté naše děti telefon
 naše budoucnost demotivování nepozornost lenost mají na háku potencial nezvladatelní neposední
 tabula rasa závislí na soc. síti ambiciozní rodiče osobnost fe' á'ci tam je rozdí? hmota k formování
 vypočítavost elektronika v hodině těžké zaujmout halyk o klaci smýšlející víc eko zmanipulování

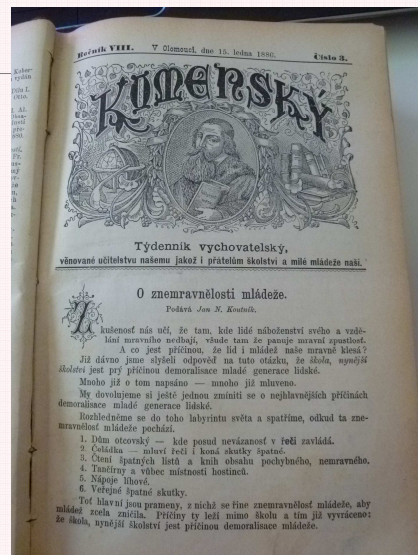
Jací jsou současní čeští žáci?

x

Časopis Komenský, rok 1880, článek *O znemravnělosti mládeže:*

Co je příčinou, že lid i mládež mravně klesá?

- škola a školství
- dům otcovský – nevázanost řeči
- čtení špatných listů a knih obsahu pochybného
- tančírny a místnosti hostinců
- nápoje líhové
- veřejné špatné skutky

Co víme o českých žácích?

Dlouhodobý výzkum *Pražské skupiny školní etnografie: 1991 – 2004, 5 ZŠ*

Hodnotové preference - nárůst preferencí:

- abych se uměl(a) prosadit, měl(a) dobré nápady (57 % - 77,3 %);
- abych žila(a) v blahobytu, měl(a) hodně peněz (15,2 % - 35,2 %);
- abych dobře vypadal(a), měl(a) pěkný osobní vzhled (26,4 % - 43 %);
- abych byl(a) ve svém budoucím životě úspěšný(á) (63,5 % - 78,1 %);
- abych hodně cestoval(a), poznával(a) různé země (22,6 % - 35,9 %);

Co víme o českých žácích?

Hodnotové preference – pokles

- abych žil(a) ve zdravém životním prostředí (90,6 % - 64,1 %)
- abych se snažil(a) pomáhat všude, kde je potřeba (71,3 % - 46,9 %);
- abych mohl(a) být hrdý(á) na zemi, kde jsem se narodil(a) (62,7 % - 41,4 %);
- abych měl(a) pocit, že jsem někomu užitečný(á) (65,4 % - 50,4 %)
- abych žil(a) ve shodě se svou náboženskou vírou

Co víme o českých žácích?

Vztah rodiny a školy

aktivita rodičů při kontrole domácí přípravy se snížila, dále klesající poptávky dětí po rodičovské pomoci

Nižší míra výchovného tlaku a kontroly ze strany rodičů, tedy liberálnější postoje k výchově

Postoje dětí ke škole

počet dětí, kteří charakterizují svůj obecný postoj tvrzením „ve škole se naučím spoustu potřebných věcí“ poklesl z 41 % na 21,5 %

změnila se proporce dětí, které „dost trápí, když dostanou horší známku než obvykle“, dříve 81% dětí, dnes jen 66 %.

Zdroj: Pražská skupina školní etnografie

Jiná generace?

Poklesla obliba školních předmětů.

Žáci se dívají na školní znalosti kritičtěji: to, co se naučili, už snad ani nevystupuje jako základ, ale jako velmi dílčí kompetence, která vypadá navíc nespojitelná se speciálními znalostmi v pozdější přípravě na profesi.

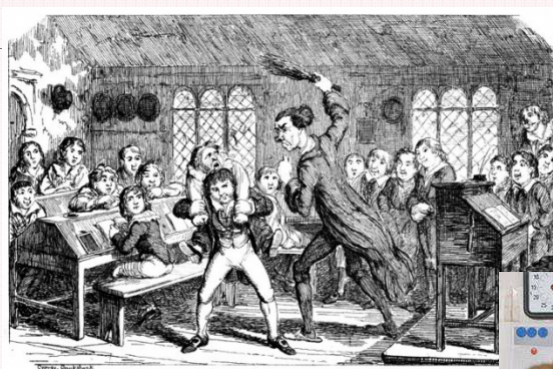
Poklesl celkový výkonový postoj žáků ke škole (sebevzdělávací zařazení, prožívání špatné známky, příprava do školy).

Narostlo nakládání s počítačem. To se u některých kluků posunulo postupně z hraní počítačových her na různé stupně programování. Počítačovou gramotnost lze chápat pozitivně jako jeden z hlavních faktorů udržování a rozvoje intelektu u některých kluků, a to i těch, kteří třeba v tradiční češtinářské gramotnosti nedostačují, ba pohybují se na hranicích dyslexie.

Připočteme ještě řadu uměleckých a literárních zájmů zejména u dívek nebo i sport, a zjistíme, že napojení dětí na společenské poznání se na druhém stupni základní školy odehrává právě přes zájmy a koníčky — více než přes školní předměty“ (Pražská skupina školní etnografie, 2004, s. 233-241)

Zdroj: Pražská skupina školní etnografie

Proměna žáků nebo proměna doby?

Dítě v centru

Ellen Key: století dítěte (The Century of the Child, 1909)

- nové století (20. stol.) bude pro děti spravedlivější

„Education is determined to create a beautiful world in which child can grow.“

(1849-1926)

Reformní pedagogické směry 1. poloviny 20. století

- Waldorfská pedagogika
- Montessoriovská pedagogika
- Daltonský plán
- Jenská pedagogika
- Freinetovská pedagogika

Kritika tradiční školy:

- Intelektualistické zaměření, nebere v potaz komplexní rozvoj jedince
- Mechanický způsob učení s převažující pasivitou žáků, podcenění rozvoje tvůrčích schopností
- Autoritativní výchova, represe a donucování, nedocnění individuality žáků
- Malý zřetel k estetickým, tělovýchovným a zdravotním aspektům výchovy –
- Izolace školy od rodiny a komunity

X obrat k pedocentrismu

Dítě v centru: personalistické teorie vzdělávání

1921: založena Alexanderem Sutherlandem Neillem škola Summerhill

<https://www.youtube.com/watch?v=2Shah1Ulf98>

60. léta 20. století: vliv Rogersovy na žáka orientované pedagogiky:

Carl Ransom Rogers (1902 –1987)

- všechny lidské bytosti mají pozitivní směřování
- nutnost být sám sebou, autentický, kongruentní
- zkušenostní učení:
 - je osobním angažováním se žáka (kognice i emoce)
 - opírá se o iniciativu žáka
 - hodnocení výsledků učení je svěřeno žákovi
 - k uchování poznatků dojde při vykonávání činností
 - učení je usnadňováno, nese-li za něj žák část zodpovědnosti, formuluje problémy, vybírá si prameny, určuje postup a zažije důsledky své volby

- Od 70. let: dítě je vnímáno jako zdroj originality a jedinečnosti

Co pedocentrismus přinesl (Štech, 2016)?

- Důrazy pedocentrické pedagogiky směřovaly k až vyhocenému zdůrazňování dítěte jako jedince, který v sobě má skrytou pokladnici schopností sám sobě rozumět, o sobě rozhodovat, na základě vlastního úsudku změnit své chování
- Narušení tzv. adultocentrického expertního obrazu dítěte: vnímání dítěte jako jedince s vlastními přáními, plány, „teoriemi“ světa, specifickými výzvami atd.
- Dítě zcela jednoznačně určuje a strukturuje debaty o škole
- Rozvoj didaktik sledujících zvláštnosti dětského myšlení.
- Nereflektovaný amalgám učení a hry. Hra dokonce triumfuje, má psychologicky, pedagogicky i sociálně pozitivní konotaci – a k dítěti vlastně patří po celou dobu jeho vzdělávání.
- Pohled na dětskou kulturu „zevnitř“.

Strukturální charakteristiky žáků

- Sociální status
- Sociální a kulturní kapitál
- Gender
- Rasa a etnicita

Structural arrangements of these categories will affect the nature of childhood (Corsaro, 2015).

During adolescence, the child can emancipate itself from some of the family's characteristics, but not from all (Allport, 1958).

Strukturální charakteristiky žáků

J. Coleman (60. léta 20. stol.): sociální a rodinné zázemí má hlavní vliv na výsledky dítěte ve škole i na jeho profesní kariéru

Coleman srovnával různé typy škol a zjistil, že neúspěšnější jsou katolické školy

PISA: závislost výsledků dětí v čtenářské, matematické a přírodovědné gramotnosti na charakteristikách rodiny

- ČR: vzdělání matky predikuje školní úspěšnost

○ Teoretické explanace:

Sociální kapitál (Coleman)

Kulturní kapitál (Bourdieu)

Jazyková socializace (Bernstein)

Sociální kapitál

Příslušnost k fungující rodině, komunitě či společenství, ve kterých existuje vysoká míra důvěry a kde existují jasně vyjádřené normy, doprovázené defektivními sankcemi. Příslušnost k takové sociální struktuře je přitom zvláště důležitá pro děti a adolescenty a má klíčový pozitivní vliv na jejich vzdělávací dráhu.

Kulturní kapitál

Kulturní kapitál je dovednost, která plyne z kulturní kvality prostředí, v němž člověk vyrůstá.

Děti z vyšších společenských vrstev pocházejí z jiného kulturního prostředí než děti z nižších společenských vrstev. Mají vyšší úroveň kulturního kapitálu, kterou „zdedily“ po svých rodičích. V průběhu výchovy získávají lingvistické schopnosti a kulturní znalosti, které jsou předpokladem jejich úspěchu ve škole. Tuto jejich vybavenost, tyto jejich výhody škola nejen že oceňuje a ony jsou díky ní na její půdě úspěšné, ale také ji transformuje do podoby jejich osobních zásluh, takže je škola vzhledem ke studentům z dělnické třídy definuje jako nadané a schopné.

Děti z vyšších společenských vrstev jsou podle Bourdieuovy teorie díky prostředí, v němž vyrostly, více obeznámeny s dominantní kulturou, vyznají se v ní a orientují se v jejích pojmech, škola pak tuto jejich obeznámenost zhodnocuje a na jejím základě tyto děti dosahují lepších školních výsledků, než jakých dosahují děti pocházející z nižších společenských vrstev.

Jazykový kód

Basil Bernstein:

- omezený jazykový kód
- rozvinutý jazykový kód

Dokument Ptáčata

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10267754387-ptacata-aneb-nejsme-zadna-becka/210572231010001-sami-spolu/>

Ptáčata: analýza rodinného prostředí

- 1) Jaké děti jsou v dokumentu? Co to znamená „děti z okraje společnosti“?
- 2) Co to znamená být Rom?
- 3) Na základě videa zkuste charakterizovat rodinné prostředí žáků z hlediska:
 - struktury rodiny
 - zaměstnanosti rodičů
 - hodnotové orientace rodin
 - kulturního (knihy, ICT, kultura ve volném čase) a sociálního kapitálu rodin
 - jazykového kódu
 - finanční gramotnosti

Gender ve škole

Co je gender?

Sociálně a kulturně konstruované rozdíly mezi muži a ženami v závislosti na místě a čase (na rozdíl od univerzální biologické kategorie pohlaví).

Sociální konstrukt, který vyjadřuje, že vlastnosti a chování spojované s obrazem muže a ženy jsou formovány kulturou a společností. Na rozdíl od pohlaví, které je univerzální kategorií a nemění se podle času či smáta, působení gender ukazuje, že určení rolí, chování a norem vztahujících se k ženám a mužům, je v různých společnostech, v různých obdobích či různých sociálních skupinách rozdílné. Jejich závaznost či determinace není tedy přirozeným, neměnným stavem, ale dočasným stupněm vývoje sociálních vztahů mezi muži a ženami.

Genderová role je souborem určitých pravidel (většinou nepsaných, neformálních), které předepisují určité typy chování pouze ženám a jiné pouze mužům.

Je současná škola genderově citlivá?

- zvyhodňuje škola chlapce nebo dívky?

Why boys are failing? | Philip Zimbardo | <https://www.youtube.com/watch?v=sgAu1i6aChs>

- souvisí genderově citlivá výuka jen s výchovou dívek?

- co je genderově citlivá výuka?

Genderově citlivá výuka pro jednotlivé děti vytváří prostor pro individuální a komplexní rozvoj a posiluje jejich sebevědomí

Gender a vzdělávání: výzkum z Anglie

Rozdíly mezi chlapci a dívkami:

- IQ testy
- Styly učení
- Jazykové dovednosti
- Matematika a přírodní vědy
- Aktivity rodičů s dětmi v předškolním věku
- Speciální vzdělávací potřeby
- Školní úspěšnost
- Vliv vrstevnické skupiny

<http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20090108131525/http://dcsf.gov.uk/research/data/uploadfiles/rtp01-07.pdf>

Rasa a etnicita

Romové x Vietnamci v českých výzkumech ze školního prostředí

Jarkovská, L., Lišková, K., Obrovská, J., & Souralová, A. (2015). *Etnická rozmanitost ve škole: stejnost v různosti*. Praha: Portál.

Obrovská, J. (2016). Frajeři, rapeři a propadlíci: Etnografie etnicity a etnizace v desegregované školní třídě. *Sociologický časopis*, 52(01), 53-78.

Otázky k zamyšlení

- 1) Jaké nové koncepty se objevují ve vzdělávání ve 20. století ve vztahu k pojetí žáka?
- 2) Jaký je vztah demokracie ve společnosti a demokracie ve škole?
- 3) Co je pedocentrismus a co pedocentricky orientované vzdělávání přineslo?
- 4) Vyjmenujte tzv. reformní pedagogické směry počátku 20. století. Proč vznikly? Mají své opodstatnění i v 21. století?
- 5) Jaké strukturální (makrosociální) charakteristiky žáků mohou determinovat jejich školní úspěšnost?
- 6) Vysvětlete pojem gender a genderově citlivá výchova.

Povinná literatura

Průcha, J. (2013). *Moderní pedagogika*. Praha: Portál. **Kapitola: Bernsteinova teorie determinovanosti vzdělávání, s. 125-136.**

Doporučená literatura

Bertrand, Y. (1998). Soudobé teorie vzdělávání. Praha: Portál. **Kapitola 2: Personalistické teorie, s. 42-51.**

Jarkovská, L. (2015). Máma je doma, doma u mimina aneb Gender ve škole, *Komenský*, 3(139), s. 12-16: https://katedry.ped.muni.cz/pedagogika/wp-content/uploads/sites/17/2015/07/komensky_03_139_tisk.pdf

Jarkovská, L., Lišková, K., Obrovská, J., & Souralová, A. (2015). *Etnická rozmanitost ve škole: stejnost v různosti*. Praha: Portál.

Katrňák, T. (2004). *Odsouzení k manuální práci: vzdělanostní reprodukce v dělnické rodině*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Lojdrová, K. (2016). Jak vyučovat žáky? Pohled napříč staletími na stránkách časopisu *Komenský*. *Komenský*, 141(2).

Neill, A. S. (2013). *Summerhill: příběh první demokratické školy na světě*. Praha: PeopleComm.

Pražská skupina školní etnografie (2014). Čeští žáci po deseti letech. Dostupné z: <http://kps.pedf.cuni.cz/psse/index.php?p=cz10>

Štech, S. (2016). Co přinesl „obrat k dítěti“ a co naopak skryl? *Pedagogika*, 66(1), 73-82. <http://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?p=11399&lang=cs>

Film: Summerhill / Demokratická škola - Založeno na skutečnosti - GB, 2008 - český dabing - celý film: <https://www.youtube.com/watch?v=vBjQAeJla30>